PENTRU ÎMBUNĂTĂȚIREA PREDĂRII GRAMATICII ÎN CLASELE I — IV

DE

MARIA SĂULESCU

INSP. SECȚIA DE INVĂȚĂMÂNT A SFATULUI POPULAR BUCUREȘTI

Pentru elevii claselor I—IV, studiul limbii române prezintă o importanță deosebită. Din clasa I, când se pun bazele deprinderii cititului și scrisului corect și conștient, până în clasa a IV-a, când elevii ajung să înțeleagă și să interpreteze texte cu caracter literar-artistic, putându-se exprima, atât oral cât și în scris, just și precis, predarea limbii române constitue obiectul principal de studiu.

In acest proces complex de însușire conștientă a noțiunilor fundamentale despre limbă, pe baza cărora se formează deprinderea elevilor de a citi corect, conștient, curent și expresiv și de a-și exprima ideile, în scris și oral, liber și corect, un loc deosebit îl ocupă predarea gramaticii, căci « tocmai datorită gramaticii, limba capătă posibilitatea de a îmbrăca gândurile umane în învelișul material al limbii »[1].

Aplicând în viața școlilor noastre învățătura stalinistă despre limbă, M.I.P., prin planul de învățământ și programa claselor I—IV, a pus în centrul atenției cadrelor didactice care predau la aceste clase, studiul limbii române și, legat de acesta, studiul gramaticii române. Predarea gramaticii începe chiar din clasa I, în a doua jumătate a anului școlar, completându-se și adâncindu-se treptat în clasele II, III și IV, astfel încât la absolvirea clasei a IV-a elevii să stăpânească cunoștințele gramaticale de bază necesare exprimării corecte și conștiente, care să alcătuiască temelia studiului limbii în clasele următoare. De felul în care elevii își însușesc aceste cunoștințe în primele clase, depinde, în bună măsură, formarea exprimării corecte a absolvenților școlilor noastre, știut fiind că anumite deprinderi

[1] I. Stalin, Marxismul și problemele lingvisticii, Ed. P.M.R., 1950, p. 24.

BDD-A10179 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:23:02 UTC)

sau noţiuni greşit formate în această perioadă pot fi înlăturate cu mare greutate mai târziu.

Multe din cadrele noastre didactice care predau la clasele I—IV au înţeles importanţa studierii gramaticii în aceste clase.

Străduindu-se să aplice învăţătura stalinistă despre limbă, ele depun o muncă susţinută pentru a înarma pe elevi cu cunoştinţe ştiinţifice, conştient însuşite, care să le desvolte vorbirea şi scrierea corectă.

A crescut considerabil rolul analizei gramaticale, extinzându-se atât la studiul foneticii, morfologiei şi sintaxei, cât şi la ortografie şi punctuaţie. Însuşi conţinutul exerciţiilor date elevilor în clasă sau acasă s'a îmbunătăţit vădit. Textele se aleg cu grijă, pe măsura vârstei copiilor, şi se foloseşte metoda combinată a exerciţiilor orale cu cele scrise. Munca cadrelor didactice este astfel planificată încât să se poată recapitula şi verifica periodic deprinderile elevilor în domeniul gramaticii şi ortografiei. Creşte efortul pentru îmbinarea cunoştinţelor de morfologie cu cele de sintaxă, astfel încât elevul să înţeleagă din capul locului legătura strânsă între funcţia morfologică şi cea sintactică a cuvintelor.

Aşa, de pildă, elevii clasei a III-a dela şcoala de 7 ani de băieţi nr. 17 dovedesc o justă însuşire a cazurilor substantivului. In predarea lecţiilor referitoare la acest capitol, tovarăşa învăţătoare a clasei — Brătianu Florica — a pornit dela multe exemple concrete, pe care le-a analizat cu clasa în mod activ, stimulând permanent judecata copiilor, reuşind astfel să le formeze noţiunea precisă a fiecărui caz. Folosind exerciţii aplicative, tovarăşa învăţătoare a căutat să întărească cunoştinţele elevilor şi să-i facă să recunoască şi să înţeleagă modificarea substantivului după rolul pe care-l are în propoziţia respectivă, legând astfel analiza părţilor de vorbire cu analiza părţilor de propoziţie.

Tot aşa, tovarăşa Dragomir Eleonora, învăţătoare la clasa a III-a dela şcoala de 7 ani de băieţi nr. 2, arată o deosebită grijă în predarea orelor de gramatică. Imbinând permanent analiza morfologică cu cea sintactică, a reuşit să formeze elevilor o justă înţelegere a modificării cuvintelor şi a îmbinării lor în propoziţii. Ca o consecinţă a legării cunoştinţelor de gramatică de textele studiate, elevii acestei clase citesc corect şi expresiv, manifestând şi un desvoltat gust pentru lectură în afara clasei. Caietele de teze ale elevilor dovedesc preocuparea tovarăşei învăţătoare de a deprinde pe elevi cu o scriere corectă.

Mai sunt însă cadre didactice care, neprivind cu destulă seriozitate această problemă, lasă să se strecoare în transmiterea cunoştinţelor de gramatică aspecte formale şi mecanice, sau chiar greşeli de conţinut.

Aşa de exemplu, tot la şcoala de 7 ani de băieţi nr. 2, la clasa a IV-a, la o oră de recapitulare a verbului, elevii au dovedit că şi-au însuşit în mod just noţiunea de conjugare, persoană şi timp, mânuind cu destulă uşurinţă diferitele forme verbale, determinate de persoană şi timp. Noţiunea de infinitiv, însă, s'a dovedit a fi însuşită formal şi mecanic, întrucât elevii au definit infinitivul — fiind lăsaţi cu această înţelegere — ca acea formă a verbului în care «lucrarea

BDD-A10179 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:23:02 UTC)

începe cu *a* şi se termină într'o vocală », deşi în manual definiţia infinitivului este dată altfel (« verbele la infinitiv numesc lucrarea arătată de verb »). Această lipsă este gravă şi prin faptul că ea s'a manifestat la ultima lecţie de probă, ţinută de un elev de anul IV al Şcolii pedagogice, în cadrul practicii pedagogice de două săptămâni. Tovarăşa învăţătoare a clasei, Pătraşcu Elena, n'a corectat această greşală a elevului practicant după prima lecţie de transmitere a cunoştinţelor şi nici n'a verificat cu toată grija pregătirea elevului (planul de lecţie), aşa fel încât să înlăture astfel de lipsuri. .

De altfel elevii acestei clase — deşi vorbesc de infinitiv şi imperativ — nu cunosc nimic despre indicativ, cu toate că programa de învăţământ pentru clasa a IV-a prevede cunoaşterea şi a acestui mod. Explicaţia stă în faptul că în manualul de clasa a IV-a nu se spune nimic despre acest mod şi că, în consecinţă, această noţiune n'a fost transmisă elevilor. Lipsa e de data aceasta şi a M.I.P., care n'a pus de acord manualul cu programa.

Insuficienta pregătire a tovarăşului învăţător duce la insuficienta temeinicie a cunoştinţelor elevilor. Uneori elevii care au reuşit printr'un efort propriu să se orienteze sunt corectaţi — dar greşit.

Astfel, la şcoala de 7 ani de băieţi nr. 31, la clasa a III-a, tovarăşul învăţător Prahoveanu, predând elevilor cazul genitiv, s'a folosit numai de exemple în care substantivul în cazul genitiv era precedat de articolul posesiv (genitival), ca de exemplu: « Tocul este al pionierului; catedra este a clasei; cravata este a pionierului» etc. Chiar atunci când elevii au dat exemple juste, ca de pildă « Câinele vânătorului este înalt», tovarăşul învăţător a respins exemplul, pe motiv că exprimă cazul dativ. Astfel noţiunea de caz genitiv a fost, în mod necesar, legată de existenţa articolului posesiv. Desigur că în aceste condiţii funcţia morfologică a cuvântului n'a putut fi legată de funcţia lui sintactică, iar cazul n'a fost definit decât în funcţie de întrebare. Nu este de mirare că elevii acestei clase nu dovedesc interes pentru orele de gramatică, nu-şi fac temele cu drag şi nu au caiete îngrijite şi corectate de tovarăşul învăţător.

Grave confuzii se produc şi atunci când se folosesc în predarea gramaticii noţiuni care depăşesc vârsta clasei respective şi care de fapt nu sunt prevăzute nici în programa de învăţământ a clasei. Şi mai grav e când la predarea acestor noţiuni nu se respectă adevărul ştiinţific.

Aşa de exemplu, la Centrul şcolar al şcolilor medii de fete nr. 5, 7, 8, la clasa a III-a, tovarăşa învăţătoare Covaliu foloseşte în transmiterea cunoştinţelor despre verb noţiunea de infinitiv, neprevăzută în programa de învăţământ, dela care caută să formeze timpurile indicativului, numind acest mod (infinitiv) « verbul adevărat, natural, normal ». Elevele vorbesc de infinitiv fără să înţeleagă această noţiune, pe care o definesc ca «acea parte de vorbire care stă înaintea unui verb pentru a-l înfrumuseţa ». Desigur că asemenea confuzii dăunează pregătirii elevilor, oricâtă bunăvoinţă ar arăta tovarăşa învăţătoare în munca sa cu clasa respectivă.

BDD-A10179 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:23:02 UTC)

Lipsurile acestea, care persistă încă în munca şcolilor noastre şi care sunt rămăşiţe ale vechii mentalităţi de subapreciere a rolului gramaticii, arată necesitatea concentrării atenţiei organelor de îndrumare şi control — începând cu direcţia şcolii — asupra predării limbii române în clasele I—IV.

Inceputuri avem în această direcţie. Astfel, Secţia de Invăţământ a Sfatului Popular al raionului Stalin a organizat o lucrare de control la limba română pentru clasele a IV-a din şcolile cuprinse în raza raionului. In acest scop a alcătuit un colectiv de cadre didactice din ciclul I elementar, care au stabilit subiectul lucrărilor şi, în urmă, ajutaţi de tovarăşii învăţători ai claselor a IV-a, au dat elevilor aceste lucrări în zilele de 25 şi 26 februarie. Atât directorii şcolilor cât şi cadrele didactice şi elevii au fost anunţaţi din timp că vor da o lucrare de control. Lucrarea urma să verifice temeinicia cunoştinţelor de gramatică şi ortografie ale elevilor, să se constate lipsurile cu caracter general şi greşelile mai frecvente, pentru a putea fi îndreptate până la încheierea anului şcolar.

Rezultatele statistice ale lucrărilor de gramatică au fost următoarele:

25% dintre elevi au obţinut nota 5
30% dintre elevi au obţinut nota 4
28% dintre elevi au obţinut nota 3
18% dintre elevi au obţinut nota 2
1% dintre elevi au obţinut nota 1

Chiar dacă aceste rezultate nu oglindesc întru totul şi în mod strict situaţia existentă — deoarece lucrările nu au fost corectate de acelaşi colectiv, ci de subcolective din care a făcut parte învăţătorul clasei — putem totuşi vedea în linii generale pregătirea elevilor.

Faptul că majoritatea elevilor au obţinut note bune şi foarte bune dovedeşte că grija cadrelor didactice pentru predarea gramaticii este tot mai susţinută. De asemenea este limpede că noile noţiuni pe care le prevede programa de învăţământ şi care n'au fost până acum predate în clasele I—IV (de exemplu cazurile) pot fi însuşite în bune condiţii de elevii noştri mai mici şi că, prin aceasta, pregătirea lor poate fi mai temeinică.

Dar aceste rezultate arată că este destul de mare încă numărul elevilor de clasa a IV-a care nu stăpânesc suficient materia, datorită faptului că există încă serioase lipsuri în desfăşurarea lecţiilor, aşa cum s'a arătat mai sus.

Cele mai frecvente confuzii constatate în lucrările slabe au fost: insuficient discernământ între funcţia morfologică şi cea sintactică; insuficientă cunoaştere a cazurilor în cadrul analizei morfologice a propoziţiei, chiar atunci când elevul a putut declina substantivul.

S'au putut constata prin aceste lucrări şi greşeli specifice unei anumite clase, greşeli în care se oglindesc lipsurile personale ale cadrelor didactice care predau la aceste clase.

La primul cerc pedagogic, după efectuarea acestor lucrări de control, cadrele didactice din raionul Stalin care predau la clasa a IV-a au discutat rezultatele

BDD-A10179 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:23:02 UTC)

lucrării de control şi, pe baza celor constatate, au hotărît să insiste în predarea lecţiilor viitoare asupra problemelor insuficient însuşite. De asemenea au hotărît să folosească mai intens exerciţiile de analiză a textelor şi dictările.

Desigur, cauza tuturor slăbiciunilor care mai persistă în predarea gramaticii în şcolile noastre elementare este insuficienta adâncire a problemelor de gramatică. Este cunoscută de altfel superficialitatea cu care s'au predat lecţiile de gramatică atât în fostele şcoli normale, cât şi în celelalte şcoli şi facultăţi.

Apariţia genialei opere a lui I. V. Stalin « Marxismul şi problemele lingvisticii», arătând în mod limpede importanţa studierii gramaticii, a dat o nouă şi justă orientare cadrelor didactice. Intărirea muncii în această privinţă este în continuă creştere. Rămâne însă să remediem faptul că problemele restructurării predării limbii române în şcoli pe baza învăţăturii staliniste despre limbă au fost explicate cadrelor didactice mai mult pe plan teoretic, fără a se arăta în suficientă măsură şi căile rezolvării lor practice. Pentru a lega teoria de practică, şi în acest sector e necesar un ajutor organizat şi susţinut din partea forurilor competente.

Cadrele noastre didactice solicită cu tot mai multă insistenţă o gramatică a limbii române şi o metodică a predării gramaticii limbii române.

Este necesar de asemenea ca şi Institutul pentru Perfecţionarea Cadrelor Didactice să sprijine mai mult pe tovarăşii care predau la clasele I—IV în ceea ce priveşte adâncirea cunoştinţelor de gramatică.

Dacă la cercurile pedagogice de limba română ale cadrelor care predau la clasele V—XI s'au discutat mai frecvent problemele predării gramaticii, la cursurile pedagogice ale cadrelor didactice care predau la clasele I—IV s'au discutat sporadic şi tangenţial chestiunile de gramatică, deşi predarea gramaticii la aceste clase punea anul acesta probleme noi şi ele ar fi trebuit să fie discutate în primul rând.

Este de asemenea necesar ca, în cadrul cursurilor ce se vor organiza în vara aceasta pentru cadrele didactice care predau la clasele I—IV, să se dea o atenţie deosebită problemelor de gramatică.

Desigur însă că principalul în lichidarea lipsurilor constă în lupta pe care fiecare trebue să o ducă pentru o cât mai temeinică pregătire atât personală cât şi a fiecărei lecţii în parte.

Nu încape îndoială că învăţătorii noştri, însufleţiţi de un adânc patriotism, se vor strădui cu perseverenţă şi pricepere să ridice calitatea muncii lor în predarea cunoştinţelor de gramatică, spre a ridica la un înalt nivel ştiinţa de carte a elevilor noştri.

De pe acum, multe din cadrele didactice care predau la clasele I—IV, înţelegând importanţa studiului limbii—principalul mijloc de comunicare între oameni şi instrument de luptă şi de desvoltare a societăţii—se străduesc să înarmeze cât mai bine pe cei mai mici elevi ai şcolii noastre cu temelia solidă a cunoaşterii şi stăpânirii acestui instrument. Şi ele vor reuşi să ducă cu bine la capăt această sarcină

BDD-A10179 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:23:02 UTC)

de cinste, dacă se vor pregăti temeinic şi vor munci cu toată grija şi dragostea de patrie şi popor, aşa cum ne învaţă tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej: « Trebue să se acorde o deosebită atenţie studierii în şcoli a limbii române, făurită de popor prin eforturile a zeci de generaţii, a literaturii progresiste, clasice şi contemporane, care oglindeşte năzuinţele poporului, lupta şi cuceririle sale »[1].

[1] Gh. Gheorghiu-Dej, Articole şi cuvântări, Ed. pentru literatură politică, ed. a III-a, p. 616.

BDD-A10179 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:23:02 UTC)